

**Analiza prawidłowości i efektywności systemu wykorzystania bonów/kart żywnościowych
ze szczególnym uwzględnieniem mechanizmów weryfikacji uprawnień,
monitoringu wydatkowania środków
oraz działań prewencyjnych wobec potencjalnych nadużyć**

Jakie są kryteria przyznawania bonów/kart? Czy są one jasne, obiektywne i zgodne z przepisami?

Ośrodek Pomocy Społecznej w Boguszowie-Gorcach przyznaje pomoc na podstawie kryteriów wynikających z ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2024 r. poz. 1283 z późn. zm.). Realizacja pomocy może odbywać się między innymi w formie niefinansowej. Powyższe oznacza, że realizacja świadczenia pieniężnego (np. zasiłku stałego, zasiłku okresowego, zasiłku celowego na żywność, zasiłku celowego na środki czystości) odbywa się z użyciem emitowanego przez OPS tzw. „bonu”, który osoba uprawniona realizuje w określonym punkcie handlowym. W roku 2025 realizacją świadczeń w formie bonów zajmuje się Przedsiębiorstwo Usługowo - Handlowe „Ola” Jan Drohomirecki z siedzibą w Boguszowie-Gorcach, ul. Kościuszki 28. Firma została wyłoniona w drodze zapytania ofertowego ogłoszonego na platformie zakupowej.

Pomoc finansowa, której udziela jednostka, dotyczy wyłącznie form, o których mowa w powołanej ustawie. Udzielana jest na podstawie przesłanek ustawowych, która są jasne i obiektywne. Kryteria dotyczą przede wszystkim wysokości dochodu w gospodarstwie domowym (obecnie 1.010,00 zł dla jednoosobowego gospodarstwa domowego oraz 823,00 zł na osobę w przypadku gospodarstw wieloosobowych), ale również wystąpienia przesłanek, o których mowa w art. 7 ustawy, zgodnie z którym pomocy społecznej udziela się osobom i rodzinom w szczególności z powodu:

- 1) ubóstwa;
- 2) sieroctwa;
- 3) bezdomności;
- 4) bezrobocia;

- 5) niepełnosprawności;
- 6) długotrwałej lub ciężkiej choroby;
- 7) przemocy domowej;
- 8) potrzeby ochrony ofiar handlu ludźmi;
- 9) potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności;
- 10) bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych;
- 11) trudności w integracji cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy udzielone w związku z okolicznością, o której mowa w art. 159 ust. 1 pkt 1 lit. c lub d ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach;
- 12) trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego;
- 13) alkoholizmu lub narkomanii;
- 14) zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej;
- 15) klęski żywiołowej lub ekologicznej.

Dodatkowo, w ramach programu „Posiłek w szkole i w domu” pomocy w formie zasiłku celowego na zakup żywności (również w formie niepieniężnej) można udzielić w przypadku spełnienia kryterium dochodowego w wysokości 200% kryterium, o którym mowa w ustawie (2.020,00 zł dla gospodarstwa jednoosobowego oraz 1.646,00 zł na osobę w gospodarstwie wieloosobowym).

Istotne jest również, że pomocy w formie tzw. „bonów” udziela się w przypadkach, gdy zachodzi obawa lub prawdopodobieństwo marnotrawienia świadczeń lub wykorzystywania ich niezgodnie z przeznaczeniem. Powyższe wynika z art. 11 ustawy w brzmieniu: „W przypadku stwierdzenia przez pracownika socjalnego marnotrawienia przyznanych świadczeń, ich celowego niszczenia lub korzystania w sposób niezgodny z przeznaczeniem bądź marnotrawienia własnych zasobów finansowych może nastąpić ograniczenie świadczeń, odmowa ich przyznania albo przyznanie pomocy w formie świadczenia niepieniężnego”.

Jak weryfikowane są uprawnienia osób ubiegających się o wsparcie?

Weryfikacja uprawnień do świadczeń odbywa się za pomocą rodzinnego wywiadu środowiskowego, który przeprowadza pracownik socjalny w miejscu zamieszkania osoby/rodziny. Pracownik socjalny w toku wywiadu pozyskuje informacje o całokształcie sytuacji osoby lub

rodziny, w tym o finansach, sytuacji osobistej, rodzinnej, zdrowotnej itp. Na podstawie wywiadu udzielana jest pomoc. W przypadkach stałych form pomocy aktualizację wywiadu przeprowadza się nie rzadziej, niż co sześć miesięcy (art. 107 ust. 4 ustawy o pomocy społecznej).

Jak odbywa się przekazywanie bonów/kart beneficjentom? Czy proces jest bezpieczny i transparentny?

Przekazanie bonu wymaga przeprowadzenia postępowania administracyjnego, a następnie wydania decyzji administracyjnej. Beneficjent odbiera decyzję o przyznaniu pomocy w siedzibie jednostki w wyznaczonym terminie. W przypadkach osób, które są niesamodzielne i/lub nie mogą się przemieszczać (np. z powodu niepełnosprawności) decyzja jest dostarczana przez pracownika socjalnego do miejsca zamieszkania lub wysyłaną drogą korespondencyjną. Decyzjom przyznającym świadczenia w systemie pomocy społecznej nadawany jest rygor natychmiastowej wykonalności. Bon emitowany jest przez Ośrodek i odbierany w siedzibie jednostki po odebraniu decyzji przyznającej świadczenie, za potwierdzeniem odbioru. Wzór bonu został określony w zapytaniu ofertowym.

Proces przekazaniu bonu odbywa się z poszanowaniem przepisów o ochronie danych osobowych.

Czy istnieje system monitorowania, na co i gdzie bony/karty są wykorzystywane? Czy są analizowane dane dotyczące zakupów? Jakie działania są podejmowane w celu zapobiegania nadużyciom (np. sprzedaży bonów, zakupów niezgodnych z przeznaczeniem)? Czy są prowadzone kontrole wyrywkowe?

Istnieje system stałego monitorowania i kontroli wykorzystania bonów. Emitent w każdym miesiącu otrzymuje rozliczenie bonów za miesiąc poprzedni, zwrot samych bonów oraz wszystkie paragony stanowiące dowód realizacji uprawnień. Umowa z wykonawcą zawiera ograniczenia i zasady dotyczące realizacji bonów. Przykładowo całkowitemu wykluczeniu podlegają napoje alkoholowe (w tym piwo), wszelkie wyroby tytoniowe i pokrewne, kawa naturalna. Niedopuszczalny jest także jednorazowy odbiór większych ilości (powyżej 3 sztuk jednego rodzaju) artykułów, sprzedawane artykuły muszą być w pełni wartościowe oraz posiadać aktualne terminy przydatności do spożycia oraz stanowić przedmiot handlu w ogólnej działalności placówki, w której realizują uprawnienia Klienci Ośrodka.

Realizacja bonu w placówce handlowej odbywa się za okazaniem dokumentu tożsamości,

nie jest zatem możliwe wykorzystanie dokumentu przez nieupoważnione osoby.

Umowa z wykonawcą przewiduje między innymi następujące kary:

- za stwierdzoną sprzedaż napojów alkoholowych, wyrobów tytoniowych i pokrewnych lub kawy naturalnej – 500,00 zł za każdy stwierdzony przypadek;
- za nienależyte wykonanie przedmiotu umowy, a w szczególności za wykonanie go niezgodnie z umową - w wysokości 500,00 zł za każdą stwierdzoną nieprawidłowość.

Jeśli bony są realizowane przez zewnętrzne podmioty (sklepy, operatorzy kart), jak wygląda współpraca i kontrola tych partnerów?

Współpraca z kontrahentem przebiega na podstawie umowy, z uwzględnieniem zasad opisanych powyżej. W uzasadnionych przypadkach mają również miejsce wizyty pracowników socjalnych w placówkach realizujących bony.

Jaka jest reakcja na sygnały o potencjalnych nadużyciach? Czy system bonów żywnościowych faktycznie pomaga beneficjentom w zaspokojeniu podstawowych potrzeb żywnościowych?

Marnotrawienie świadczeń, w tym bonów może prowadzić do uchylecia uprawnień do świadczeń. Miały miejsce pojedyncze przypadki uchylecia uprawnień.

System pomocy niefinansowej, w ocenie pracowników Ośrodka Pomocy Społecznej, stanowi obecnie jedyną alternatywną formę pomocy dla osób, które wymagają zabezpieczenia podstawowych potrzeb bytowych, a które z różnych przyczyn nie potrafią lub nie mogą gospodarować środkami finansowymi.